

Rozpočty územních samospráv

Územní samospráva představuje důležitou součást veřejného sektoru ve všech vyspělých zemích. I v České republice zajišťuje krajská a obecní samospráva řadu veřejných služeb. Využívá tak lepší znalosti místních podmínek a požadavků obyvatel, než má centrální vláda. Rozpočet územní samosprávy ovlivňuje celkové výsledky veřejných rozpočtů ve smyslu Maastrichtských kritérií, tj. deficit veřejných rozpočtů a veřejný dluh, i když územní samospráva není tím hlavním faktorem.

Objem rozpočtů územní samosprávy, tedy rozpočtů krajů a obcí, se každoročně zvyšuje, roste i jejich podíl na rozpočtech veřejných. Zatímco v roce 1997 představovaly příjmy místních rozpočtů 21,8 % příjmů veřejných rozpočtů (včetně rozpočtů okresních úřadů, které striktně vzato nepatří do rozpočtu územní samosprávy), v roce 2004 to bylo již 28,9 %. Hospodaření krajské a obecní samosprávy tak stále významnější měrou ovlivňuje celek veřejných rozpočtů. Promítá se tento vývoj do jednotlivých regionů stejnoměrně anebo některé z nich na něm profitují více než jiné? O odpověď alespoň na některé aspekty této otázky se pokouší následující stať.

Samospráva na úrovni obcí byla obnovena zákonem již v roce 1990, na úrovni krajů začala fungovat až od roku 2001. V letech 1990 – 1993 proběhla masivní dezintegrace obcí, což vedlo ke zvýšení jejich počtu o více než 50 %. Rozpočty krajských samospráv se vzhledem k pozdnímu datu vzniku krajů stabilizovaly až po roce 2003.

Příjmy a výdaje

Tok peněz do územních rozpočtů v rukou vlády

Regiony v České republice se mezi sebou liší v mnoha aspektech, např. rozlohou, počtem obyvatelstva, ekonomickou úrovní, mírou nezaměstnanosti a i v mnoha dalších ohledech. Odlišují se také tím, jak velkými rozpočty územní samospráva v tom či onom regionu disponuje. Po stabilizaci rozpočtů územní samosprávy se stává relevantní otázka, do jaké míry ekonomické úrovní regionu odpovídají možnosti samosprávy ovlivňovat ekonomický a sociální vývoj prostřednictvím peněz v územních rozpočtech.

V současném systému je tok peněz do územních rozpočtů zcela v rukou centrální vlády. Ta nejenže určuje pravidla hry, tj. stanovuje, které daně vstoupí do systému sdílených daní a jak se jejich výnosy rozdělí nejen mezi státní rozpočet, mimorozpočtové fondy a rozpočty územní samosprávy, ale i jak se rozdělí mezi jednotlivé samosprávné jednotky, tedy kraje a obce. Navíc bezprostředně rozhoduje i o stále ještě podstatné části územních rozpočtů - o dotacích. Význam příjmů, které obce a kraje získávají vlastním rozhodnutím, je tudíž velmi malý. Patří sem příjmové položky, jako je např. daň z nemovitosti či místní poplatky, které však v celkovém rozpočtu mají s výjimkou velmi malých obcí, zanedbatelný význam.

Rozpočet územní samosprávy

Rozpočet územní samosprávy regionu je zde prezentován jako konsolidovaný souhrn rozpočtů obcí na území daného kraje a rozpočtu krajů. Jsou tedy vyloučeny duplicity vyplývající z dotačních vztahů mezi těmito dvěma úrovněmi rozpočtů. Vzhledem k tomu, že hlavní město Praha je obcí i krajem zároveň, je do tohoto souboru také zařazena. Údaje o rozpočtových charakteristikách regionu jako celku jsou do značné míry stále ještě předurčeny objemem rozpočtů obcí. Příjmy a výdaje krajů představují, i když

rostoucí, tak dosud jen menší díl. Ještě více toto tvrzení platí pro podíl krajů na deficitu územních rozpočtů a na místním dluhu.

HDP podle regionů – nově

Základní charakteristikou ekonomické úrovně je obvykle hrubý domácí produkt. Český statistický úřad publikoval v říjnu 2005 údaje o hrubém domácím produktu v přepočtu na obyvatele, přičemž tyto ukazatele byly ve srovnání s minulými vypočteny odlišným způsobem, který je více založen na principu výpočtu zdola – nahoru resp. redukuje rozsah dílčích ukazatelů, které jsou klíčovány např. podle počtu obyvatel. Výsledky patrně lépe odpovídají realitě, což se mj. odrazilo i v menším rozptylu dosažených hodnot pro jednotlivé regiony.

Pro srovnatelnost se tento ukazatel používá jako propočet jeho výše připadající na obyvatele. Tabulka 1, která zobrazuje vývoj tohoto ukazatele od roku 2000, ukazuje, že postavení regionů se v čase mění, avšak ne u všech regionů stejně. Tak např. pořadí regionů na prvních dvou místech (Praha a Středočeský kraj) a na posledním místě (Olomoucký kraj) bylo minimálně v období 2000 - 2004 stabilní.

Tabulka 1: Hrubý domácí produkt na obyvatele

Pramen: Český statistický úřad, 2005

Kraj	v %, ČR = 100				
	2000	2001	2002	2003	2004
Praha (PHA)	199	211	206	203	202
Středočeský kraj (STČ)	98	96	96	95	94
Jihočeský kraj (JHČ)	89	87	91	90	89
Plzeňský kraj (PLK)	95	94	92	93	93
Karlovarský kraj (KVK)	83	79	82	81	80
Ústecký kraj (ULK)	83	81	81	83	85
Liberecký kraj (LBK)	86	84	86	82	81
Královéhradecký kraj (HKK)	91	88	91	92	90
Pardubický kraj (PAK)	85	83	84	86	85
Vysočina (VYS)	89	92	87	86	86
Jihomoravský kraj (JHM)	90	90	93	94	94
Olomoucký kraj (OLK)	78	76	77	78	78
Zlínský kraj (ZLK)	84	83	80	83	82
Moravskoslezský kraj (MSK)	78	78	78	79	82
ČR celkem	100	100	100	100	100

Vzhledem k postavení krajské samosprávy do roku 2002, jsou pro srovnání rozpočtů územní samosprávy v další části textu použity údaje pouze za léta 2003 a 2004. Tabulka 2 uvádí pořadí regionů podle HDP na obyvatele jako průměr v těchto dvou letech. Je z ní vidět, že HDP na obyvatele v Praze překračuje dvojnásobek průměru celé republiky a v případě Olomouckého kraje dosahuje pouze 78 % průměru za regiony v České republice.

Tabulka 2: HDP na obyvatele v %

Pramen: Český statistický úřad, 2005

Pořadí	ČR = 100 *													
	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.
Kraj	PHA	STČ	JHM	PLK	HKK	JHČ	VYS	PAK	ULK	ZLK	LBK	MSK	KVK	OLK
Průměr	202,4	94,3	93,9	93,0	91,1	89,4	86,4	85,3	83,9	82,5	81,9	80,4	80,3	78,0

Poznámka: *jedná se o pořadí vypočtené jako průměr hodnot za léta 2003 a 2004, přičemž Česká republika jako celek = 100

Příjmy územních rozpočtů

Tabulka 3 zachycuje pořadí regionů z hlediska výše rozpočtových příjmů na obyvatele. Jak již bylo řečeno, pořadí regionů v této tabulce je do značné míry ovlivněno obecními rozpočty, i když se podíl krajské samosprávy na územních rozpočtech postupně zvyšuje. Největší váhu v příjmech rozpočtů územní samosprávy mají od roku 2003 dotace. V průměru za léta 2003 - 2004 představovaly více než 47 % celkových příjmů, zatímco daňové příjmy pouze 40,5 %. Svou roli patrně sehrál převod zařízení z bývalých okresních úřadů na obce a kraje, jejichž provoz byl financován především dotacemi, a patrně i změny v účetní evidenci dotací na školství. Pokud by však tento trend pokračoval a vliv sdílených daní na celkový rozpočet se snižoval, zmenšoval by se i význam koeficientů zvýhodňujících v rozdělování sdílených daní mezi obce ty větší z nich.

Jak již bylo řečeno, odráží výše souhrnného rozpočtu regionu, vzhledem ke konstrukci příjmů územní samosprávy, vlastní aktivitu krajů a obcí jen málo. Takže výsledné pořadí nevypovídá ani tak o aktivitě nebo neaktivitě územní samosprávy, jako spíše o tom, jaké jsou důsledky uplatňovaného systému přidělování finančních prostředků územní samosprávě.

Z hlediska objemu rozpočtových příjmů územní samosprávy na obyvatele je, jak se dalo čekat, na prvním místě Praha, která má výrazně vyšší koeficient při rozdělování sdílených daní než ostatní obce. Z tohoto přehledu je však také patrné, že rozdíly mezi regiony nejsou až tak velké.

Tabulka 3: Příjmy rozpočtů územní samosprávy

Pramen: Bilance příjmů a výdajů obcí a krajů, Ministerstvo financí, 2004, 2005, vlastní propočty

Pořadí*	v tis. Kč na obyvatele													
	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.
Kraj	PHA	JHČ	PLK	KVK	JHM	ULK	VYS	STČ	MSK	LBK	PAK	ZLK	OLK	HKK
Příjmy	42,2	31,0	29,7	29,4	29,1	28,5	28,0	27,8	27,7	27,2	27,0	26,4	26,0	25,6

Poznámka: *jedná se o pořadí vypočtené jako průměr hodnot za léta 2003 a 2004

Ekonomická síla regionů

Z tabulek 2 a 3 dostaneme podstatně odlišný obraz „ekonomické síly“ regionů. Není překvapením, že hlavní město Praha získalo první místo v obou srovnáních. Dalším regionem, který v obou případech dopadl obdobně, je kraj Olomoucký, tentokrát ovšem na opačném konci než Praha. Velmi odlišné postavení v těchto dvou srovnáních zaujímají především kraje Karlovarský (u HDP předposlední místo, u rozpočtových příjmů 4. místo), Královéhradecký (5. a 14. místo), Středočeský (2. a 8. místo) a Jihočeský (6. a 2. místo). Postavení ostatních krajů se v obou těchto případech příliš neliší. Kromě Olomouckého kraje se ve spodní části tabulky v obou případech vyskytují kraje Moravskoslezský, Liberecký, Zlínský a Pardubický.

I přes všechna úskalí tohoto srovnání (zejména pokud jde o propočty HDP na obyvatele podle krajů) se ukazuje, že systém rozpočtových příjmů je sestrojen téměř nezávisle na ekonomické úrovni kraje. Na jedné straně existuje pět krajů, které se ocitají na konci žebříčku v obou srovnáních, na straně druhé se minimálně v případě tří regionů dá mluvit o určité kompenzaci nižší ekonomické úrovně (vyjádřené HDP na obyvatele) vyššími rozpočtovými příjmy nebo naopak. Jedná se především o podprůměrné rozpočtové příjmy a nadprůměrnou ekonomickou úroveň u kraje Královéhradeckého a Středočeského a o opačnou situaci u kraje Karlovarského. To vše dokládá také Spearmanův koeficient korelace mezi výší regionálního HDP na obyvatele a výší rozpočtových příjmů územních samospráv, který je blízký hodnotě + 0,5.

Malé obce a velikost daňových příjmů

Je známo, že Česká republika má, z hlediska mezinárodního srovnání, příliš velký počet příliš malých obcí. Tabulka 4 ukazuje, že Moravskoslezský, Karlovarský a Zlínský kraj patří ke krajům s

nejnižším podílem malých obcí a zároveň i s nejvyšším podílem obcí velkých. Naproti tomu kraje Jihočeský a Vysočina mají nejvyšší podíl malých obcí a zároveň i nejnižší podíl obcí velkých.

Tabulka 4: Podíl malých a velkých obcí na celkovém počtu obcí

Pramen: Kraje České republiky v roce 2003, Souborné informace, ČSÚ 2005

Pořadí	Kraj	Podíl malých obcí*	Kraj	Podíl velkých obcí**
1.	Moravskoslezský	25,2	Moravskoslezský	5,3
2.	Zlínský	35,2	Karlovarský	5,3
3.	Karlovarský	43,9	Ústecký	4,8
4.	Olomoucký	45,9	Zlínský	3,0
5.	Liberecký	46,3	Liberecký	2,3
6.	Jihomoravský	46,7	Olomoucký	2,3
7.	Ústecký	53,4	Královéhradecký	2,0
8.	Středočeský	61,7	Pardubický	2,0
9.	Plzeňský	61,9	Středočeský	1,6
10.	Královéhradecký	64,3	Jihomoravský	1,2
11.	Pardubický	64,6	Plzeňský	1,2
12.	Jihočeský	71,9	Jihočeský	1,1
13.	Vysočina	78,5	Vysočina	1,1

Poznámka: * malé obce jsou obce s méně než 500 obyvatel,
 ** velké obce jsou obce s více než 10 000 obyvatel

Porovnání údajů z tabulek 4 a 5 se pokouší ukázat na to, zda existuje souvislost mezi velikostní strukturou obcí a výší daňových příjmů na obyvatele. Odpověď není jednoduchá. Vzhledem k systému rozdělování sdílených daní, respektive vzhledem k charakteru používaných koeficientů, které zvýhodňují větší obce před menšími, by se dalo intuitivně očekávat, že kraje s vyšším počtem malých a nižším počtem velkých obcí na tom budou hůře. Úplně to však, alespoň na základě zde uvedených údajů, neplatí.

Do skupiny krajů s nejvyššími daňovými příjmy na obyvatele patří, kromě Prahy, kraj Jihomoravský, Moravskoslezský a Karlovarský, které jsou i na předních pozicích v tabulce 4, mají tedy příznivou velikostní strukturu obcí na svém území. Ale kraj Plzeňský, který dosáhl po Praze druhých nejvyšších daňových příjmů na obyvatele, je v tabulce 5 na spodních místech, tzn. že má relativně velký podíl malých obcí a malý podíl obcí velkých. Jihočeský kraj, který má nejnižší podíl velkých obcí a téměř nejvyšší podíl obcí malých, se umístil při srovnání daňových příjmů uprostřed. Velikostní struktura Zlínského kraje odpovídá krajům, které vykázaly mnohem vyšší daňové příjmy na obyvatele než tento kraj. Přesnější kvantifikaci vlivu sídelní struktury krajů na jejich výši daňových příjmů by poskytla metoda standardizace (aplikace relativních daňových příjmů ve 14 velikostních kategoriích obcí v ČR na příslušné velikostní kategorie obcí v jednotlivých krajích).

Tabulka 5: Daňové příjmy na obyvatele

Pramen: Bilance příjmů a výdajů obcí a krajů, Ministerstvo financí, 2004, 2005, vlastní propočty

Pořadí*	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	
Kraj	PHA	JHM	PLK	MSK	KVK	LBK	JHČ	ULK	OLK	STČ	VYS	HKK	PAK	ZLK	ČR
Daňové příjmy	27,7	11,7	11,7	10,8	10,3	9,9	9,9	9,8	9,6	9,5	9,4	9,2	9,1	9,0	12,1

Poznámka: *jedná se o pořadí vypočtené jako průměr hodnot za léta 2003 a 2004

Význam dotací pro rozpočet

Srovnání regionů v tabulce 6, která znázorňuje podíl dotací na celkových příjmech územní samosprávy regionu, je jediné, ve kterém se Praha neumístila na čelném místě. Praha, která dosahuje o více než třetinu vyšší příjmy rozpočtu než průměr, získává o jednu čtvrtinu menší dotace než činí průměr. Ukazatel podílu dotací na celkových příjmech rozpočtů územní samosprávy vykazuje značnou rozdílnost mezi regiony. U Jihomoravského kraje tvoří dotace více než 50 % celkových příjmů, zatímco u Prahy pouze necelých 30 %, což je však pouze o 5 procentních bodů méně v Plzeňském kraji.

Většina regionů, které mají nadprůměrný podíl dotací na celkových příjmech, vykazuje zároveň i podprůměrnou výši rozpočtových příjmů na obyvatele. Výjimkou ovšem je kraj Jihočeský (2. nejvyšší rozpočtové příjmy a 46 procentní podíl dotací) a kraj Jihomoravský (5. místo ve srovnání rozpočtových příjmů a největší podíl dotací).

Tabulka 6: Podíl dotací na celkových příjmech*

Pramen: *Bilance příjmů a výdajů obcí a krajů, Ministerstvo financí, 2004, 2005, vlastní propočet*

Pořadí**	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	v %
Kraj	JHM	JHČ	OLK	ZLK	VYS	HKK	MSK	ULK	LBK	PAK	STČ	KVK	PLK	PHA	ČR
Podíl dotací	50,6	46,4	44,8	44,5	43,5	43,1	42,1	42,0	41,3	41,2	40,2	38,1	35,2	29,6	47,4

Poznámka: *objem dotací je konsolidovaný vzhledem k dotacím mezi krajským rozpočtem a rozpočty obcí

**jedná se o pořadí vypočtené jako průměr hodnot za léta 2003 a 2004

Rozdíly v dotacích na obyvatele

Tabulka 7 ukazuje pořadí regionů z hlediska výše dotací v přepočtu na obyvatele. Rozdíly mezi regiony ve výši tohoto ukazatele jsou poměrně malé.

Tabulka 7: Objem dotací

Pramen: *Bilance příjmů a výdajů obcí a krajů, Ministerstvo financí, 2004, 2005, vlastní propočet*

Pořadí	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	v tis. Kč na obyvatele
Kraj	JHČ	ULK	VYS	PAK	LBK	OLK	ZLK	KVK	JHM	STČ	PLK	MSK	HKK	PHA	ČR
Dotace	16,2	15,5	15,1	15,0	14,5	14,3	14,3	14,3	14,1	14,1	13,7	13,7	13,4	12,5	14,2

Poznámka: viz tabulka 6

Porovnáme-li výši HDP na obyvatele a objem dotací na obyvatele (tabulka 2 a 7), je zřejmé, že v mnoha případech vyšší dotace do územních rozpočtů kompenzují nižší úroveň HDP regionu. Nejvýraznějším příkladem je Praha. Naopak výjimkou je kraj Jihočeský, který dosáhl v letech 2003 a 2004 v průměru nejvyšší objem dotací a přitom zaujal 6. místo v pořadí podle HDP na obyvatele, a kraj Vysočina (3. místo v pořadí výše dotací a 7. místo v pořadí podle HDP).

Z porovnání tabulek 6 a 7 vyplývá, že zatímco u Jihomoravského kraje představují dotace více než 50 % celkových příjmů územních rozpočtů, v přepočtu objemu dotací na obyvatele zaujímá tento region 9. - 10. místo. Jiná situace je u kraje Jihočeského, který vykázal druhý největší podíl dotací na celkových příjmech a zároveň i nejvyšší objem dotací na obyvatele. Zároveň tento region dosáhl po Praze nejvyšších rozpočtových příjmů na obyvatele. Naproti tomu Královéhradecký kraj má nejnižší rozpočtové příjmy na obyvatele a obdobně je na tom i v případě výše dotací na obyvatele.

Kapitálové výdaje

Kapitálové výdaje územní samosprávy představují, na rozdíl od výdajů běžných, investici do budoucího vývoje. Proto jsou důležitým znakem fungování územní samosprávy. I když by přesnější hodnocení vyžadovalo delší časový horizont, vzhledem ke krátkému fungování krajské územní samosprávy to zatím není možné.

V letech 2003 a 2004 tvořil podíl kapitálových výdajů na celkových výdajích veřejných rozpočtů v průměru 13,1 %. Ve stejném období představovaly kapitálové výdaje územních samosprávných celků v průměru 26,9 % jejich celkových výdajů. Tento údaj se značně lišil podle jednotlivých regionů. Nejvyšší hodnoty v tomto období vykázala Praha, a to 33,6 % (viz tabulka 8). Na druhém místě se s odstupem 3 procentních bodů umístil kraj Jihomoravský. Nadprůměrný podíl dále vykázaly územní samosprávy v kraji Středočeském, Plzeňském, Pardubickém, Jihočeském, Vysočině a Zlínském. S výjimkou kraje Středočeského a Pardubického se jedná o regiony s nadprůměrnými rozpočtovými příjmy na obyvatele.

Na druhé straně však kraj Středočeský a Plzeňský patří do skupiny těch regionů, které dosahují nadprůměrných hodnot při porovnání HDP na obyvatele.

Ve skupině regionů s nižším než průměrným podílem kapitálových výdajů na celkových výdajích najdeme na dvou posledních místech kraj Ústecký, který však zaujímá 6. místo v pořadí krajů podle výše rozpočtových příjmů na obyvatele, a kraj Královéhradecký, který skončil jako poslední v pořadí krajů podle výše rozpočtových příjmů na obyvatele.

Tabulka 8: Podíl kapitálových výdajů na celkových výdajích

Pramen: Bilance příjmů a výdajů obcí a krajů, Ministerstvo financí, 2004, 2005, vlastní propočet

Pořadí*	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	v %
Kraj	PHA	JHM	STČ	PLK	PAK	JHČ	VYS	ZLK	MSK	LBK	KVK	OLK	HKK	ULK	ČR
Podíl kapitál. výdajů	33,6	30,7	27,8	27,4	27,0	27,0	26,7	24,3	22,8	22,8	22,4	22,1	20,7	18,9	26,6

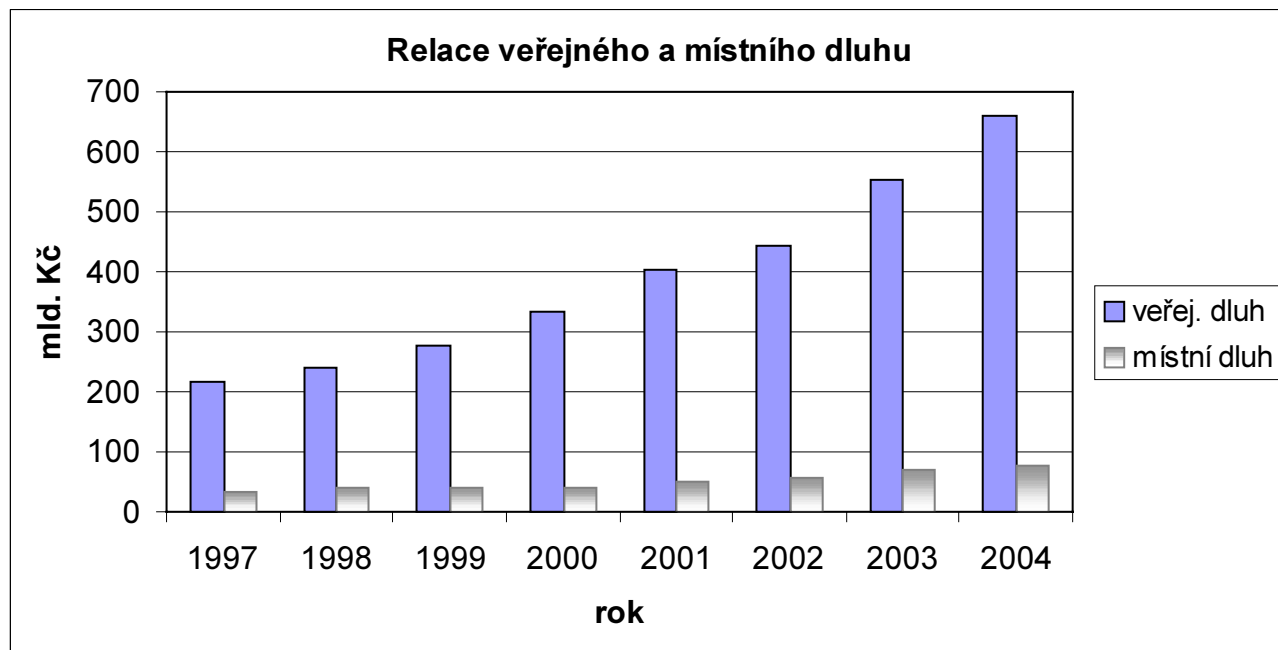
Poznámka: *jedná se o pořadí vypočtené jako průměr hodnot za léta 2003 a 2004

Dluh územních samospráv

Místní dluh se v České republice již dlouhodobě zvyšuje, i když s různou intenzitou v jednotlivých letech. Ve vývoji podílu místního dluhu na dluhu veřejném převažuje tendence k poklesu (viz graf 1). Zatímco v roce 1997 místní dluh představoval necelých 15 % dluhu veřejného, v roce 2004 to bylo již jen necelých 12 %. Tento vývoj však vypovídá více o rychlém vývoji státního dluhu, protože podíl místního dluhu na HDP se zvýšil ze 2 % v roce 1999 na 2,8 % v roce 2004.

Zadlužování územní samosprávy nepodléhá téměř žádné regulaci ze strany vlády. Vývoj místního dluhu je do značné míry výsledkem autonomního rozhodování velkého počtu územních samospráv. Více než polovina obcí a téměř všechny krajské samosprávy, s výjimkou Plzeňského kraje, vykazují větší či menší dluh.

Graf 1:

Rozdělení dluhu

Tabulka 9 ukazuje rozložení místního dluhu do jednotlivých regionů. Dluh územní samosprávy je tvořen z převažující části dluhem obcí. Nejnižší dluh vykázaly územní samosprávy Karlovarského kraje, poté následuje kraj Vysočina. Na druhé straně nejvyššího dluhu dosáhla podle očekávání Praha a s velkým odstupem za ní Jihomoravský kraj. Pořadí regionů z hlediska výše dluhu se mezi lety 2003 a 2004 příliš neměnilo.

Tabulka 9: Dluh územních samospráv

Pramen: Interní materiály, Ministerstvo financí ČR, příslušné roky

v mil. Kč

Pořadí	2004		2003	
	Kraj	Dluh	Kraj	Dluh
1.	Karlovarský	650,0	Karlovarský	826,9
2.	Vysočina	1 540,7	Vysočina	1 536,4
3.	Ústecký	1 950,8	Liberecký	1 807,0
4.	Zlínský	1 991,6	Královéhradecký	1 858,9
5.	Královéhradecký	2 133,1	Zlínský	1 920,8
6.	Pardubický	2 200,1	Plzeňský	2 035,7
7.	Liberecký	2 292,8	Pardubický	2 057,1
8.	Plzeňský	2 475,5	Ústecký	2 400,4
9.	Olomoucký	2 990,4	Jihočeský	2 767,7
10.	Jihočeský	3 098,7	Olomoucký	3 034,7
11.	Středočeský	4 412,6	Středočeský	4 421,6
12.	Moravskoslezský	7 296,7	Moravskoslezský	4 440,7
13.	Jihomoravský	9 585,5	Jihomoravský	9 076,5
14.	Praha	33 773,1	Praha	33 526,7
	Celkem	76 391,6	Celkem	71 711,1

Poznámka: jedná se o konsolidovaný dluh obcí na území kraje a krajské samosprávy (územní samosprávy)

Dluh na obyvatele

Regiony se značně liší počtem obyvatel, podívejme se proto, jak vypadá jejich pořadí z hlediska dluhu na obyvatele, což znázorňuje tabulka 10. Praha dosahuje téměř čtyřnásobnou výši dluhu na obyvatele ve srovnání s průměrem za celou ČR. Jediným dalším regionem s nadprůměrnou hodnotou je kraj Jihomoravský. Všechny ostatní regiony dosahují mnohem nižších hodnot než je průměr.

V případě tří nejméně zadlužených regionů podle tohoto ukazatele došlo navíc v roce 2004 ve srovnání s rokem 2003 ke snížení, resp. stabilizaci velikosti dluhu v přepočtu na obyvatele. Jedná se o kraj Karlovarský, Ústecký a Vysočina.

Tabulka 10: Dluh územních samospráv

Pramen: Interní materiály, Ministerstvo financí ČR, příslušné roky

v tis. Kč na obyvatele

Pořadí	2004		2003	
	Kraj	Dluh	Kraj	Dluh
1.	Karlovarský	2,1	Karlovarský	2,7
2.	Ústecký	2,4	Ústecký	2,9
3.	Vysočina	3,0	Vysočina	3,0
4.	Zlínský	3,4	Zlínský	3,2
5.	Středočeský	3,9	Královéhradecký	3,4
6.	Královéhradecký	3,9	Moravskoslezský	3,5
7.	Pardubický	4,4	Plzeňský	3,7
8.	Plzeňský	4,5	Středočeský	3,9
9.	Olomoucký	4,7	Pardubický	4,1
10.	Jihočeský	5,0	Liberecký	4,2
11.	Liberecký	5,4	Jihočeský	4,4
12.	Moravskoslezský	5,8	Olomoucký	4,8
13.	Jihomoravský	8,5	Jihomoravský	8,1
14.	Praha	29,0	Praha	28,9
	ČR	7,5	ČR	7,0

Poznámka: jedná se o konsolidovaný dluh obcí na území kraje a krajské samosprávy (územní samosprávy)

Relace dluhu k rozpočtovým příjmům

Kdyby Praha chtěla splatit celý svůj dluh, potřebovala by na to, jak ukazuje tabulka 11, dvě třetiny svých celoročních příjmů a Jihomoravský kraj téměř jednu třetinu příjmů souhrnu rozpočtů obcí a krajského úřadu. Na druhé straně Karlovarskému a Ústeckému kraji by stačilo méně než 10 %. Karlovarský kraj je přitom regionem s druhou nejnižší ekonomickou úrovní měřenou HDP na obyvatele a Ústecký kraj je v tomto pořadí na 9. místě. Nejvíce zadlužená Praha má více jak dvojnásobnou ekonomickou úroveň než představuje průměr České republiky a Jihomoravský kraj zaujímá 3. místo.

Tabulka 11: Relace dluhu územních samospráv k rozpočtovým příjmům

Pramen: Interní materiály, Ministerstvo financí ČR, příslušné roky

v %

Pořadí	2004		2003	
	Kraj	Podíl dluhu na příjmech	Kraj	Podíl dluhu na příjmech
1.	Karlovarský	9,3	Karlovarský	7,1
2.	Ústecký	10,3	Ústecký	8,2
3.	Vysočina	10,6	Vysočina	10,4
4.	Zlínský	12,3	Zlínský	12,4
5.	Plzeňský	12,5	Středočeský	13,9
6.	Moravskoslezský	12,7	Plzeňský	14,6
7.	Královéhradecký	13,2	Královéhradecký	14,7
8.	Středočeský	14,1	Pardubický	15,7
9.	Jihočeský	14,3	Jihočeský	16,1
10.	Pardubický	15,1	Olomoucký	17,2
11.	Liberecký	15,5	Liberecký	19,1
12.	Olomoucký	18,4	Moravskoslezský	20,3
13.	Jihomoravský	27,8	Jihomoravský	28,4
14.	Praha	68,4	Praha	68,4
	ČR	23,8	ČR	24,7

Poznámka: jedná se o konsolidovaný dluh obcí na území kraje a krajského úřadu (územní samosprávy)

Saldo rozpočtu a příjmy

Poslední tabulka ukazuje relaci salda rozpočtů územních samospráv k celkovým příjmům daného roku. Je z ní zřejmé, že v letech 2003 a 2004 se podíl schodku územních rozpočtů na jejich celkových

příjmech zhoršil. Zatímco v roce 2003 dosáhlo souhrnného přebytku 8 regionů, o rok později to byly pouze čtyři regiony, kraj Ústecký vykázal vyrovnaný rozpočet. Nejhuře skončil kraj Jihomoravský, jehož bilance příjmů a výdajů se zhoršila o 5,2 procentních bodů.

Tabulka 12: Podíl salda na příjmech územních rozpočtů

Pramen: Interní materiály, Ministerstvo financí ČR, příslušné roky

v %

Pořadí	2004		2003	
	Kraj	Podíl salda na příjmech	Kraj	Podíl salda na příjmech
1.	Karlovarský	1,6	Zlínský	3,0
2.	Olomoucký	1,0	Královéhradecký	2,3
3.	Královéhradecký	0,9	Karlovarský	1,7
4.	Vysočina	0,5	Vysočina	1,4
5.	Ústecký	0,0	Středočeský	0,6
6.	Liberecký	-0,2	Olomoucký	0,4
7.	Plzeňský	-0,5	Moravskoslezský	0,2
8.	Středočeský	-0,9	Ústecký	0,1
9.	Pardubický	-1,0	Pardubický	-0,2
10.	Jihočeský	-1,9	Plzeňský	-0,3
11.	Zlínský	-2,5	Jihomoravský	-0,8
12.	Moravskoslezský	-2,8	Liberecký	-1,3
13.	Jihomoravský	-6,0	Jihočeský	-1,6
14.	Praha	-10,5	Praha	-7,5
	ČR	-2,9	ČR	-1,0

Poznámka: jedná se o konsolidovaný dluh obcí na území kraje a krajské samosprávy (územní samosprávy)

Není překvapením, že i v tomto pořadí je Praha na posledním místě se značným odstupem od ostatních regionů. Z ostatních regionů si stejnou pozici u tohoto ukazatele v obou letech zachoval jen kraj Pardubický. Územní samospráva v pěti regionech (kraj Karlovarský, Olomoucký, Královéhradecký, Vysočina a Ústecký) zakončila rozpočtové hospodaření v roce 2003 a 2004 s přebytkem a naopak v šesti regionech skončil souhrnný rozpočet v obou letech schodkem.

Závěrem

Tato stať se dotkla několika aspektů hospodaření územní samosprávy v České republice, které je výsledkem rozhodování stovek samosprávných subjektů na území každého regionu. Jistě by bylo zajímavé porovnat, jakým způsobem spolupracují obce s krajskou samosprávou, jak se daří ovlivňovat sociální a ekonomický vývoj na teritoriu, které společně sdílejí. K tomuto posouzení však dosud chybějí relevantní podklady.

Z uvedených údajů vyplývá, že systém příjmů územní samosprávy je koncipován téměř nezávisle na ekonomické síle regionů měřené hrubým domácím produktem. Systém dotací nevykazuje téměř žádnou souvislost s velikostí rozpočtu jednotlivých územních samospráv regionů měřenou příjmy na obyvatele. Dosavadní vývoj ukazuje, že i když v České republice existuje jen slabá regulace místního dluhu, nejsou to územní samosprávy, které by především ohrožovaly splnění dvou maastrichtských fiskálních kritérií. Navíc, dlouhodobě vysoký podíl kapitálových výdajů na celkových výdajích územní samosprávy se nemohl neodrazit na růstu místního dluhu, čímž se územní rozpočty odlišují od rozpočtu státního.